

ISSANDA MUUTMISE PÜHA AD 2021

Lk 9:28–36 (2Ms 34:29–35; 2Kr 3:7–18)

28 Ent arvata kaheksa päeva pärast neid kõnesid sündis, et Jeesus¹ võttis kaasa Peetruse ja Johannese ja Jaakobuse ning läks üles mäele palvetama.

29 Ja palvetamise ajal Ta näoilme muutus ja Tema riided läksid kiirgavalt valgeks.

30 Ja ennäe, kaks meest kõnelesid Jeesusega, need olid Mooses ja Eelija,

31 kes kirkuses ilmudes rääkisid Tema eluotsast, sellest, mis Tal Jeruusalemmas tuli täide viia.

32 Aga Peetrus ja tema kaaslased olid suikunud raskesse unne. Ent virgudes nägid nad Jeesuse kirkust ja neid kahte meest Tema juures seismas.

33 Ja see sündis, et kui need mehed Tema juurest olid lahkumas, ütles Peetrus Jeesusele: «Õpetaja, siin on meil hea olla, teeme õige kolm lehtmaja: ühe Sinule ja ühe Moosesele ja ühe Eelijale.» Ta ei teadnud, mida ta ütleb.

34 Aga kui ta seda ütles, tekkis pilv ja varjas nad, nemad aga kartsid pilve sisse jäädes.

35 Ja pilvest kostis hääl: «See on minu äravalitud Poeg, Teda kuulake!»

36 Ja kui see hääl oli kostnud, selgus, et Jeesus oli üksi. Ja nemad vaikisid ega kuulutanud kellelegi neil päevil midagi sellest, mida nad olid näinud.

Sissejuhatus

Kiriku pärimuse järgi on kolmanda evangeeliumi autoriks arst Luukas, kes oli sündinud Antiookias paganlike vanemate lapsena². Kuigi vahel on arvatud, et Luukas võis juba varasemalt kuuluda Jeesuse laiemasse õpilasteringi (nn seitsmekümne hulka), on kirikuisad valdavalt veendunud, et temast sai kristlane Pauluse kuulutustöö tulemusena, kelle saatjaks Luukas tema teisel ja kolmandal misjonireisil oli, jäädes Pauluse juure ka tema vangipõlvpäevil.

Luuka evangeeliumi 21. peatükk toob ära Jeesuse ettekuulutuse Jeruusalemma hävitamise kohta, kuid ei maini selle ettekuulutuse täitumist, seega on tõenäoline, et evangeelium on kirjutatud enne aastat 70. Ning kuna evangeeliumi järg, Apostlite tegude raamat, lõpeb kirjeldusega Pauluse jõudmisest Rooma, kus apostel viibis [vähemalt] kaks aastat enne oma märtrisurma aastal 64, tundub üsna tõenäoline, et evangeelium on valminud hiljemalt 60. aastate esimesel poolel.

¹ Originaaltekstis ei nimetata siin (nagu ka s. 30 ja 32) Jeesuse nime.

² Seda, et tegemist oli sünni poolest paganaga, võib järeldada apostel Pauluse sõnadest Kirjas koloslastele, kus apostel nimetab ainsaiks ümberlõigatute hulgast tema juurde jäänud kaastööliseks Aristarhost ja Markust, andes seejärel edasi tervitused ka «armsalt arstilt Luukaselt» (vt Kl 4:10–14).

Olles ise endine paganausuline, väljendab Luukas oma evangeeliumis kindlat veendumust Jeesuses teostunud lunastuse universaalsusest: see ei ole mõeldud mitte ainult juutidele, vaid kõigile rahvastele: «Nõnda on kirjutatud, et Messias pidi kannatama ja kolmandal päeval üles tõusma surnuist. Ja Tema nimel peab kuulutatama meelearandust pattude andeksandmiseks kõigi rahvaste seas, alates Jeruusalemmast.» (Lk 24:46j)

Luuka evangeelium (nagu ka Apostlite tegude raamat) algab sissejuhatusena, milles raamatu esmase adressaadina märgitakse «üliulist Teofilost³», samuti kirjeldab Luukas sissejuhatuses nii oma töömeetodit kui eesmärki: «Juba mitmed on võtnud kätte koostada jutustus neist asjust, mis meie seas on aset leidnud, nõnda nagu seda on meile edasi andnud need, kes ise algusest peale on seda oma silmaga näinud ja on saanud sõna sulasteks. Seepärast on mullegi tundunud õige, pärast kõigega algusest peale täpset tutvumist, kirjutada sinu jaoks, üliuline Teofilos, järgemööda kõik üles, et sa võiksid õppida tundma sulle õpetatud asjade usaldusväärset.» (Lk 1:1–4)

Arvatavasti oli Teofilos ristiusust huvitunud pagan, võib-olla ka juba ristimiskandidaadiks vastuvõetu, kes sellisena kehastab õigupoolest kogu inimkonda, kellele Kristuse jüngrid on kutsutud evangeeliumi kuulutama. Seda tasub ka evangeeliumi paremaks mõistmiseks pidevalt mees pidada, iseäranis kahest aspektist. Esiteks juba mainitud universaalsus: kristlik rõõmusõnum on mõeldud (ja möödapääsmatult vajalik) kõigile rahvastele. Ning teiseks: kuna autori eesmärgiks ei ole mitte rahuldada lugejate uudishimu, vaid neid usuliselt veenda, on ta ajaloolisele tõepärasusele piinliku täpsusega truuks jääda püüdes⁴ oma teose üles ehitanud viisil, mis toob esile kristluse olulisimad õpetuslikud ja usutunnistuslikud tõesed. Parimal viisil väljendavad seda taotlust ehk Emmause jüngrite loos öeldud sõnad: «Ja hakates peale Moosesest ja Prohvetitest, seletas Jeesus neile ära kõigist kirjadest selle, mis Tema kohta käib.» (Lk 23:27)

Keelelisi märkuseid

Peetruse – Πέτρον – nimi Πέτρος tähendab «kalju».

Johannese – Ἰωάννην – nimi Ἰωάννης tuleneb heebrea nimest יְהוָה וְיֵהוּא või יְהוָה וְיֵהוּא ning tähendab «JHWH on armuline», «JHWH on armu andnud», «JHWH armukink».

Jaakobuse – Ἰακώβον – nimi Ἰάκωβος tuleneb heebrea nimest יַעֲקֹב – «kannahoidja», «petis».

³ Nimi Θεόφιλος tähendab «Jumala sõber».

⁴ Vt nt Lk 3:1j.

Palvetama – προσεύξασθαι – sõna προσεύχομαι – «palvetama» – koosneb eessõnast πρὸς – «[kellegi/milleg] poole» – ja verbist εὔχομαι – «paluma», «soovima» – ning selle kaastähenduseks on kellelegi palves suunatud olemine või palves kellegi poole hüüdmine.

Näoilme – τὸ εἶδος τοῦ προσώπου – sõna εἶδος ei tähenda mitte niivõrd «ilme» kuivõrd «väljanägemine».⁵

Muutus – ἐγένετο...ἕτερον – sõnasõnalt: «sai teiseks».

Riided – ὁ ἱματισμός – sõna ἱματισμός tähendab «riietus», «rõivastus».

Läksid kiirgavalt valgeks – ἐγένετο...λευκὸς ἐξαστράπτων – sõna λευκός tähendab «hele», «valge», «säran». Sõna ἐξαστράπτω koosneb seestülevast eessõnast ἐκ ja verbist ἀστράπτω – «sädelema», «[silmipimestavalt] hiilgama» –, mis omakorda tuleneb sõnast ἀστήρ – «[taeva-]täht».⁶

Mooses – Μωϋσῆς – nimi Μωϋσῆς või Μωσῆς – heebrea keeles מֹשֶׁה – tuleneb Pühakirja traditsiooni järgi verbist הִשָּׁה – «[välja] tõmbama».⁷

Eelija – nimi Ἠλίας – heebrea keeles יְהִיאָה – tähendab «minu Jumal on JHWH» või «JHWH on Jumal». Ehk on tema ilmumine siin tunnistuseks Jeesuse jumalikkusest.

Kirkuses – ἐν δόξῃ – sõna δόξα tuleneb verbist δοκέω – «arvama», «mõtlemine», «[kellestki midagi] pidama» – ja tähendab «arvamus», «hinnang», tähistades sellest tulenevalt ka kellegi väärikust, auväarsust, hiilgust, sära, majesteetlikkust, aulisust.

Ilmudes – ὀφθέντες – sõna ὄρω tähendab «nägema», passiivis (nagu siin) «nähtavaks saama».

Tema eluotsast – τὴν ἔξοδον αὐτοῦ – sõna ἔξοδος tähendab «väljumine», «lahkumine» ja tähistab ülekantult ka surma, elust lahkumist.⁸

⁵ 1739. aasta Piiblis: «teggomood». – Aga võib-olla võiksime tõlkida ka «palge paistus».

⁶ Nagu meiegi peame keset põikpäist ja rikutud sugupõlve paistma kui tähed maailmas. (Fl 2:15)

⁷ Ta pani temale nimeks Mooses ja ütles: «Sest ma olen ta veest välja tõmmanud!» (2Ms 2:10)

⁸ Kuna üks kahest Jeesusega kõnelejast on Mooses, ei tohi jätta tähelepanuta, et sõna ἔξοδος kasutatakse ka Iisraeli rahva väljarändamise kohta Egiptuse orjapõlvest sellesama Moosese juhtimisel (kusjuures paasatalled, kelle veri Iisraeli esmasündinud toona surmast lunastas ja seega tee vabadusse avas, on Jeesuse ristiohvri eelpildiks). – 1739. aasta Piiblis on kogu salm tõlgitudki seda seost silmas pidades: «Neid nähti au sees ollewad, ja rääksid temma kannatamisse otsussest, mis temma Jerusalemmas pididi lõppetama.»

Olid suikunud raskesse unne – ἦσαν βεβαρημένοι ὑπνω – võiks tõlkida ka «[neile] oli raske uni peale tulnud». Sõna βαρέω – «rõhuma», «vaevama», «alla suruma» – on siin passiivis, millega väljendatakse ilmselt seda, et jüngrid ei suutnud kuidagi unest võitu saada.

Virgudes – διαγορηγορήσαντες – võiks tõlkida ka «kui nad [viimaks siiski] ärkvele said» või «kui nad [viimaks] silmad lahti said» – taas nagu raske võitluse tulemusena.

Jeesusele – πρὸς τὸν Ἰησοῦν – nimi Ἰησοῦς tuleneb heebrea nimest יהוה ja tähendab «JHWH on pääste», «JHWH päästab».

Õpetaja – ἐπιστάτα – sõna ἐπιστάτης koosneb alal[e]ütlevast eessõnast ἐπί ja verbist ἵστημι – «[kindlalt] seisma», «püsima» – ning ei tähenda mitte «õpetaja», vaid «ülem», «eestseisja», «isand», «valitseja», «käskija».⁹

Siin on meil hea olla – καλόν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι – võiks tõlkida ka «siin on meil ilus olla». Sõna καλός tähendab «ilus», «hea», «kaunis», «suurepärane», «vääruslik», «vääriline».

Teeme õige – ποιήσωμεν – sõnasõnalt: «kui teeksime». Sõna ποιέω tähendab «tegea», «teostama», ka «loomama».¹⁰

Lehtmaja – σικηνὰς – sõna σικηνή tähendab «telk», laiemalt ka «eluase».¹¹

Ta ei teadnud, mida ta ütleb – μὴ εἰδὼς ὃ λέγει – võiks tõlkida ka: «Ta ei saanud aru, mida ta räägib.» Sõna εἶδω tähendab «nägema», «vaatama», «vaatlema», «[ära] tundma», «teadma».

Aga kui ta seda ütles – ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος – õigem oleks tõlkida: «sellal, kui ta neid asju kõneles». Originaalis kasutatakse siin samaaegset tegevust väljendavat oleviku ajavormi.

⁹ Uues Testamendis kasutab seda sõna ainult Luukas kokku seitse korda kuues salmis (Lk 5:5; 8:24; 8:45; 9:33; 9:49 ja 17:13).

¹⁰ Muuhulgas on siit pärit ka sõna ποίημα – «teos», «poeem» –, nt Ef 2:10: «Sest meie oleme Tema teos...», mida võiks tõlkida ka: «Meie oleme Tema loome...» või tõeliselt poeetiliselt: «Meie oleme Tema poeem...»

¹¹ Johannese evangeeliumi alguses seisev lauses «Ja Sõna sai lihaks ja elas meie keskel...» (Jh 1:14) kasutatakse originaalis sellest sõnast tulenevat verbi σικηνόω – «telkima», «telki püstitama» – niisiis võiks sõnasõnalt tõlkida: «Ja Sõna sai lihaks ja püstitas oma telgi (või telkis) meie keskel...» – Iisraeli rahva kõrberännaku ajal ning mõnda aega hiljem oli Jumala endagi asupaigaks telk.

Pilve sisse jäädes – δὲ ἐν τῷ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν νεφέλην – sõnasõnalt: «nende pilve sisse minnes».¹²

Pilvest kostis hääl – φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα – sõnasõnalt: «pilvest sündis/sai hääl, üteldes».

Minu äravalitud Poeg – ὁ υἱός μου ὁ ἐκλελεγμένος – sõnasõnalt «minu väljavalitud Poeg». Mõnes käsikirjas on sõna ὁ ἐκλελεγμένος – «väljavalitud» – asemel ὁ ἀγαπητός – «armastatud».¹³

Teda kuulake – αὐτοῦ ἀκούετε – originaalis kasutatakse siin jätkuvat tegevust väljendavat olevikku, mida võiks tõlkida ka: «kuulake Teda alati», «olge Tema kuuldel».

Selgus, et Jeesus on üksi – εὐρέθη Ἰησοῦς μόνος – sõnasõnalt (nagu 1968. aasta piiblitõlkes): «leiti Jeesus üksi [olevat]».¹⁴

Sisuline analüüs

Jeesuse muutmise või kirstustamise lugu kuulub kokku Tema tunnistamisega Kristuseks (Messiaks) Peetruse poolt (Lk 9:18–20) ning ettekuulutusega Tema surmast ja ülestõusmisest (Lk 9:21–26). Vahetult eelneb kirstustamise kirjeldusele tõotus: «Aga ma ütlen teile, tõepoolest, siin seisjatest on mõned, kes ei maitse surma, kuni nad näevad Jumala riiki.» (Lk 9:27)

Kaudsemalt on Jeesuse muutmisel toimunu seotud ka nelivürst Herodeseni jõudnud kuuldustega Eelija arvatavast taasilmumisest (Lk 9:7–9) ja viie tuhande mehe toitmisega viie leiva ja kahe kalaga (Lk 9:10–17), mis omakorda viitab paasasündmusele ja sellele, kuidas Moosese poolt Egiptusest välja toodud Iisraeli rahvas sõi kõrbes mannat, tõelise taevast alla tulnud Eluleiva eelkujutist. Nii Mooses kui Eelija on olulised ka Jeesuse kirstustamise loos.

Luuka evangeeliumi 9. peatükki tervikuna vaadates tuleb esile selle kõnekas ülesehitus:

Lk 9:1–6 Jeesus annab apostlitele väe ja meelevalla ning läkitab nad evangeeliumi kuulutama ja haigeid terveks tegema.

¹² 1739. aasta Piiblis: «kui nemmad pilve sisse läksid»; 1968. aasta piiblitõlkes: «pilve sisse jõudes». – Pole päris selge, kas siin on peetud silmas Moosese ja Eelija minemist pilve sisse või Jeesuse, Moosese ja Eelija või ka jüngrite minemist pilve sisse. Tõenäoline on viimane ja sellest tulenevalt on tegemist hirmuga mitte pilve, vaid Jumala ligiolu ja pühaduse ees, mida pilv Pühakirja traditsiooni kohaselt tähistab.

¹³ 1739. aasta Piiblis: «minno armas Poeg».

¹⁴ 1739. aasta Piiblis: «leiti Jesust üksi».

- Lk 9:7–9** Sellest kuulda saanud nelivürst Heroodes on kohkunud ja segaduses, kartes, et kas tema poolt hukatud Ristija Johannes on surnuist üles tõusnud või on Eelija (Iisraeli valitsejate igipõline hirm) ootamatult (paljude jaoks ka oodatult) tagasi tulnud.
- Lk 9:10–17** Jeesus ei kinnita Heroodese kartusi ega lükka ümber tema kahtlusi, vaid pigem suurendab neid, oma meelevalda ilmutades ja nii Moosese kui Eelijaga võrreldavaid tunnustähti tehes.
- Lk 9:18–20** Peetrus tunnistab Jeesuse Kristuseks (Messiaks).
- Lk 9:21–27** Jeesus kuulutab seepeale enda ja oma apostlite tõelist missiooni, kõneldes nii Teda kui Ta jüngrid ees ootavatest kannatustest ja surmast, millele järgneb ülestõusmine ja Jumala riigi kirkus.
- Lk 9:28–36a** Jeesus ilmutab muutmismäel ühtaegu nii oma jumalikku kirkust kui oma *exodust* – oma lunastusmissiooni ning seda, et Ta peab läbi kannatuste ja surma kirkusesse minema.
- Lk 9:36a** Jüngrid on nähtust vapustatud ja vaikivad kõigest.
- Lk 9:37–43a** Mäelt alla tulles jätkab Jeesus tunnustähtede tegemist.
- Lk 9:43b–45** Ühtlasi kuulutab Jeesus taas ette oma kannatusi ja surma.
- Lk 9:46–56** Jüngritele tuletab Jeesus meelde, kes nad on ja milleks nad on kutsutud, ning manitseb neid erinevate näidete varal alandlikkusele, kuulekusele ja isetusele.
- Lk 9:57–62** Jeesus näitab, kui radikaalne on valik, mille peavad tegema need, kes tahavad Talle järgneda.

Me näeme siin korduvate motiividena küsimust suhtumisest Jeesusesse, Tema jüngrite kutsumusest ning olulisimana Tema enda missioonist, mille juurde kuuluvad olemuslikuna nii kannatus kui kirkus, kusjuures esimene on möödapääsmatult vajalik selleks, et pärida teine – pilguheit tulevasse kirkusesse on lihtsalt hetkeline vahepala, põgus eelmaitsmine, mis küllap oli mõeldud jüngrite julgustamiseks, ent mille üheks tulemuseks oli, et seni nii jutukas Peetrus jäi õige mitmeks päevaks päris vaikseks.¹⁵

Luukas juhatab kirgastamise loo sisse kõigepealt Jeesuse töötusega, et mõned Tema juures olijatest saavad veel enne surma näha Jumala riiki – seda need kolm jüngrit, Peetrus, Johannes ja Jaakobus, muutmisnäel nägidki –, ning seejärel sõnadega: «Ent arvata kaheksa päeva pärast neid kõnesid sündis...»

¹⁵ Hiljem on Peetrus seda tema jaoks ilmselt üliolulist ja (vähemalt takkajärgi) silmiavavat sündmust kirjeldanud nõnda: «Meie Issanda Jeesuse Kristuse väge ja tulemist ei ole me teile teatanud mingeid targutavaid müüte jäljendades, vaid me oleme Tema suurust näinud oma silmaga. Sest Ta sai au ja kirkust Jumalalt Isalt, kui ilmvõrratult kirkuselt kostis talle hää: «See on minu armas Poeg, Temast on mul hea meel!» Ja seda häält me kuulsime tulevat taevast, kui me olime koos Temaga pühal mäel.» (2Pt 1:16–18)

Kaheksa päeva ei ole siin juhuslik. Kaheksas päev tähistab nii Kristuse surnuist ülestõusmist kui kõige uueks loomist. Küllap nii apostlid ise kui ka Luukas ja tema lugejad mõistsid seda ning nägid otsest ja väga kõnekat seost Jeesuse surma ja ülestõusmise ettekuulutuse (Lk 9:21–26) ja Tema kirgastamise vahele jäänud kaheksa päeva ning hiljem tolle kaheksanda päeva vahel, mille tähenduse ja tähtsuse rõhutamiseks hakati sealpeale iga uue nädala esimest päeva nimetama Issanda päevaks.

Eks kõla ju ülestõusmishommiku kirjelduski osaliselt üsna sarnasena kirgastamise loo algusele: «Ja palvetamise ajal Ta näoilme muutus ja Tema riided läksid kiirgavalt valgeks. Ja ennäe, kaks meest kõnelesid Jeesusega...» (Lk 9:29j) – «Ja kui nad sisse astusid, ei leidnud nad Issanda Jeesuse ihu. Ja sündis, et kui nad olid nõutuses selle pärast, vaata, kaks meest seisid nende juures erevalges rõivas.» Lk 24:3j)

Kaks meest Jeesuse haulal olid inglid, kes andsid tunnistust Jeesuse surmast ja ülestõusmisest: «Teda ei ole siin, Ta on üles äratatud.» Kaks meest muutmismäel olid Mooses ja Eelija. Kui sageli rõhutatakse, et nad esindavad siin Seadust ja Prohveteid, siis ei tohi unustada, et Pühakiri ise mõistab Mooset suurimana prohveteist – ja Uus Testament samastab temaga seotud ettekuulutuse lõpuaja suurest prohvetist enesestmõistetavalt Jeesusega: «Mooses on ju öelnud: «Issand, teie Jumal, tõstab teile Prohveti teie vendade seast, seesuguse nagu mina. Teda kuulake kõiges, mida ta iial teile ütleb.»» (Ap 3:22)¹⁶

Niisiis ei ole Mooses siin mitte niivõrd Seaduse kehastus, kuivõrd Eelijaga sarnane eelkujutis, nagu see tuleb eriti esile Johannese evangeeliumis, kus juudid üritavad Jeesust Moosese vastu vastandada, aga Jeesus näitab, et õigupoolest on Mooses ise elavaks ettekuulutuseks Tema ja sellest, milleks Ta on tulnud.¹⁷ Nagu ettekuulutuses Moosese sarnase suure prohveti kohta, nii kõlavad muutmismäelgi sõnad: «Teda kuulake!»

Mooses ja Eelija kõnelevad Jeesusega Tema «eluotsast», Tema *exodusest* (vt vastavat keelelist märkust). Ei ole võimalik, et Luukas tarvitaks seda sõna siin juhuslikult. Kreekakeelses Vana Testamendi tõlkes kasutatakse sõna ἔξοδοσ mitmes tähenduses, aga selle kõige tuntum tähendus on Iisraeli rahva lahkumine Egiptusest, millele eelnesid mitmed Moosese tehtud tunnustähed, mille hinnaks olid ühelt poolt paasatallede veri ning teisalt Iisraeli rahva enda katsumused neljakümne aasta pikkuse kõrberännaku kestel, ning mille eesmärgiks oli Jumala poolt Tema rahvale tõotatud «maa, mis piima ja mett voolab».

¹⁶ Vrd 5Ms 8:18j: «Ma äratan neile ühe prohveti nende vendade keskelt, niisuguse nagu sina, ja ma panen oma sõnad ta suhu ja ta räägib neile kõik, mis mina teda käsin. Ja kes ei kuula mu sõnu, mida ta räägib minu nimel, sellelt nõuan mina ise aru.»

¹⁷ Kõige selgemalt Jh 6 vaidluses Eluleiva üle ning muidugi Jh 3:14j: «Ja nõnda nagu Mooses ülendas kõrbes vaskmao, nõnda peab ülendatama Inimese Poeg, et igaühel, kes usub, oleks Temas igavene elu.»

Jeesuse *exodus* on Tema inimesekssaamine, Tema kannatused ja surm, aga ka Tema ülestõusmine ja taevasseminemine – kokkuvõetult: kogu Temas teostunud lunastustöö. Tema on Paasatall, kelle verrega märgitud pääsevad hukkumisest; Tema on Eluleib, mis kosutab neid, kes Temaga koos Töötatud Maa poole rändavad; Tema on Prohvet, kelles on täidetud kõikide prohvetite ettekuulutused; Tema on see, keda on oodatud kas hirmu või igatsusega, nagu omal ajal Eelijat, ning kes läheb taevasse mitte enam tuliste vankritega, vaid Jumala enda ligiolu, väge, kirkust ja pühadust kehastavas pilves.

Kõigest sellest annab Jeesus neile kolmele, kes olid Temaga koos muutmismäel, eelmaitsmisena aimu: nad näevad, kuidas Tema nägu muutub, kuidas Ta läbinisti (kindlasti mitte ainult Tema rõivad, vaid kogu Ta olemus) silmipimestavalt särab ja hiilgab, nad näevad Jumala ligiolu pilve, millest nad seni olid vaid Pühadest Kirjadest lugenud, ning kuulevad Issanda häält, mis täidab nad samasuguse hirmuga, nagu kord seda Siinail kuulnud Iisraeli rahva (vrd 2Ms 19 ja Hb 12:18–21).

Kõige selle juures on õigupoolest kummaline, et jüngrid jäävad magama.¹⁸ Kuna Luuka sõnakasutus näitab, et tegemist oli vastupandamatu, äärmiselt raske unega, millest nad ei suutnud kuidagi võitu saada, siis võib arvata, et see oli osa nende reaktsioonist nähtule ja kuuldule: see lihtsalt lõi nad täiesti rammetuks, sarnaselt sellele kuidas Pühakiri korduvalt kirjeldab inimeste reaktsiooni, kellele Jumal ennast ilmutab: nad langevad maha, otsekui oleksid nad surnud.¹⁹

Samas võib tähele panna, et jüngrite – vähemalt Peetruse – meeoleolu oli üsna kõikuv: hirmurammestusele järgneb vaimustusepuhang ning soov hetke peatada: «Kui need mehed Tema juurest olid lahkumas, ütles Peetrus Jeesusele: «Käskija (vt vastavat keelelist märkust), siin on meil hea olla, teeme õige kolm telki (vt vastavat keelelist märkust): ühe Sinule ja ühe Moosesele ja ühe Eelijale.» (Lk 9:33) Evangelist lisab, et «ta ei teadnud, mida ta ütleb» – andes nõnda märku, et Peetrus oli kõigest nähtust segaduses ja ähmi täis ega taibanud sündinu tõelist tähendust (mis oli otseselt seotud nii talle kui teistele jüngritele Jeesuse poolt juba varem ette kuulutatud kannatuste, surma ja ülestõusmisega, mis ei pidanud saama osaks mitte ainult Jeesusele, vaid ka kõigile neile, kes tahavad Talle järgneda).

Õigupoolest näitavad järgnevad salmid, et Peetrus ei olnud veel päriselt mõistnud sedagi, et tegemist on Jumala enda ilmumisega. Ta nägi vaid oma Õpetajat (Käskijat) ning kahte Pühakirja suurkuju, Mooset ja Eelijat, ning tundub, et nende seltsist talle

¹⁸ Nagu hiljem Ketsemani aiaski (Lk 22:45).

¹⁹ Muidugi võib siin spekuloida ka teiste võimalike seletustega, näiteks sellega, kuidas Jumal «laskis tulla raske une inimese peale» ning valmistas siis tema küljeluust naise (1Ms 2:21), või sellega, et «Issand annab oma armsatele unes» (Ps 127:2). Mõlemal puhul oleks tegemist Jumala enda poolt saadetud unega, mille eesmärgiks oleks luua seeläbi midagi uut. Käesoleva tekstikäsitleuse koostajale tundub siiski tõenäolisemana, et tegemist oli rabatusest ja hirmust tingitud vastupandamatu rammestusega.

täiesti piisas. Siis aga sündis midagi, mis kõik ühtaegu täielikult segi lõi ja selgeks tegi: «Aga kui ta seda ütles, tekkis pilv... ja pilvest kostis hääl: «See on minu äravalitud Poeg, Teda kuulake!»» (Lk 9:34j)

Nüüd oli lõplikult ja eksimatult selge, et see on Jumala enda ligiolu – see ongi seesama pilv, mis kord kattis kogudusetelki ning käis Iisraeli rahva ees, talle läbi kõrbe teed juhatades (vrd 2Ms 13:21j).

Jumala hääl ütleb, et Jeesus on Tema «äravalitud» või «väljavalitud» (vt vastavat keelelist märkust) Poeg. See ei tähenda, nagu oleks Jeesus üks paljudest samaväärsetest, lihtsalt nende hulgast välja valitud, vaid vastupidi, et Ta ongi ainuke ja igas mõttes ainulaadne. Aga see viitab ka Jeesuse missioonile: Ta on selleks Isa poolt välja valitud ja Jumala juurest välja tulnud (*exodus*), et nõdrad ja patused inimesed oma kannatuste ja surmaga, enda kui «laitmatu ja puhta Talle kalli verega» (1Pt 1:9) lunastada ning neile, kes Temasse usuvad, Jumala riigi kirkus kinkida.

Tol hetkel Peetrus veel ei mõistnud seda, aga hiljem sai seesama muutmismäe kogemus üheks tema usu aluskividest. Tookord ei rääkinud nad õige mitu päeva kellelegi midagi sellest, mida olid näinud (Lk 9:36), aga hiljem andis see neile julgust, jõudu ja kindlameelsust tunnistada Kristuse ristist ja ülestõusmisest kogu maailmas.

Tookord tahtis Peetrus ilusat hetke peatada kolme telgi ehitamisega mäe otsa – hiljem võis ta oma maise telgi peatset mahavõtmist ette nähes virgutada ja kinnitada neid, kes tema kaudu olid õppinud tundma «Jeesuse Kristuse väge ja tulemist» (2Pt 1:12–16).

Nagu Jeesuse puhul, nii käib ka nende puhul, kes Talle järgnevad, kannatus kirkuse eel. Jeesuse, Jumala Poja, kirkus – Tema üksi (Lk 9:36), Tema rist ja ülestõusmine – on meiegi kõrberännakul nii päeval kui ööl Tootatud Maa teed näitavaks pilve- ja tulesambaks.

Jutluseks

Issanda muutmise püha on vähemalt läänekirikus üks uuematest pühadest. Suurest osast keskaegsetest kohalikest kalendritest seda ei leia; seal, kus Issanda muutmise püha tähistati, tehti seda enamasti 6. augustil, mõnel pool ka 7. augustil.

Idakirikus on Issanda muutmise püha hiljemalt 7. sajandist tähistatud 6. augustil, Armeenia kirikus 7. pühapäeval pärast Kolmainupüha (samamoodi alates 16. sajandist Rootsi ja Soome kirikus, kust see on üle võetud praegusesse EELK kirikukalendrisse). Kogu läänekiriku jaoks kohustusliku Issanda muutmise püha tähistamise 6. augustil kehtestas paavst Callistus III aastal 1457 tänuks aasta varem türklaste üle saavutatud võidu eest Belgradi all. Luterlikes kirikutes on Issanda muutmist tähistatud Ilmumisaja

viimasel pühapäeval, ning rooma-katoliku kiriku traditsioonilise missaali järgi loetakse muutmispüha Evangeeliumi Matteuse järgi (Mt 17:1–9) ka paastuaja teisel pühapäeval.

Issanda muutmise püha aluseks oleva evangeeliumijutustuse keskseks sõnumiks on esmalt kinnitus Jeesuse jumalikkusest, mis avaldus Tema kirkastamises ja taevast kostnud Isa hääles, millega Jumal kordas nüüd juba Jeesuse jüngritele kuuldavalt sedasama, mida oli öelnud Jeesusele endale Tema ristimisel: «See on mu armas²⁰ Poeg, Teda kuulake!» (Mk 9:7; vrd Mk 1:11 ja Mt 17:5)

Seda kinnitust ei tule mõista mitte ainult jüngrite teavitamisena Jeesuse tõelisest olemusest, vaid nende kinnitamisena ja ettevalmistamisena selleks, mis on järgnemas. Üks kolmest tookord Jeesusega mäel viibinud jüngrist, Peetrus, kirjeldab seda sündmust põhjapaneva kogemusena, mis on olnud tema jaoks määravam isegi pühakirjatunnistusest: «Ja seda häält me kuulsime tulevat taevast, kui me olime koos Temaga pühal mäel. Ja nii on meil midagi kindlamat prohvetisõnast ja te teete hästi, kui panete tähele seda nagu lampi, mis paistab hämaras paigas, kuni päev hakkab hahetama ning koidutäht tõuseb teie südameis.» (2Pt 1:18j)

Teiseks oluliseks osaks Issanda muutmise püha sõnumist on Moosese ja Eelija ilmumise läbi antav tunnistus sellest, et Jeesuses on täitunud nii Vana Testamendi prohvetite ettekuulutused, kui ka kõik see, mille eelkujutiseks ja ettevalmistuseks on Moosese Seadus. See, kuidas Jeesus vanad ettekuulutused täide viib, tuleb eriti selgelt esile Luuka evangeeliumi sõnades: «Ja ennäe, kaks meest kõnelesid Jeesusega, need olid Mooses ja Eelija, kes kirkuses ilmudes rääkisid Tema eluotsast, sellest, mis Tal Jeruusalemmas tuli täide viia.» (Lk 9:30j).

EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi on kolmanda lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (2Ms 34:29–35) Moosese tagasitulek Siinai mäelt, millel toimunud kohtumisest Issandaga jäi tunnistust andma tema palge hiilgus, mille tõttu inimesed kartsid Moosesele isegi läheneda, nii et ta pidi panema katte näo ette.

Kolmanda lugemisaasta Epistel (2Kr 3:7–18) haakub Vana Testamendi lugemisega suurepäraselt, kuna apostel Paulus kasutab sedasama Moosese palge hiilgust ja katmist võrdpildina Vana Testamendi kohta, milles sisalduvad ettekuulutused on saanud mõistetavaks ning töötused täitunud Jeesuses Kristuses. Epistel lõpeb üleva tulevikuväljavaatega: «Aga meid kõiki, kes me katmata palgega vaatleme Issanda kirkust peegeldumas, muudetakse samasuguseks kujukse kirkusest kirkusesse.»

Kokkuvõtvalt on kolmanda lugemisaasta keskseks sõnumiks tunnistus kõigi prohvetikuulutuste ja töötuste (mille võrdkujudeks on muutmismäel ilmunud Mooses

²⁰ Või «äravalitud/väljavalitud» (Lk 9:35).

ja Eelija) täitumisest ning samal ajal meeldetuletus, et nende ettekuulutuste ja töotuste täitmiseks peab Kristus kannatama ja surema ning alles seejärel oma kirkusesse minema (vrd Lk 24:26).

Jutluse võib üles ehitada näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jeesus oli teinud oma jüngrite ees palju tunnustähti ning andnud neilegi väe ja meelevaldalla Evangeeliumi kuulutada, kurje vaime välja ajada ja haigeid terveks teha. Peetrus oli kõigi jüngrite nimel Jeesuse Kristuseks (Messiaks) tunnistanud. Ilmselt ei ole vale arvata, et jüngrite seas valitses eufooria – mille Jeesus otsustavalt maha jahutab ettekuulutusega oma kannatustest ja surmast. Tõsi, Jeesus kuulutas ette ka oma ülestõusmist, kuid lisas koheselt hoiatuse: «Kui keegi tahab käia minu järel, siis ta salaku oma mina ja võtku oma rist päevast päeva enese peale ja järgnegu mulle, sest kes iganes tahab päästa oma elu, kaotab selle, aga kes iganes kaotab oma elu minu pärast, see päästab selle.» (Lk 9:23j)
2. Et jüngrid nüüd omakorda julgustada ja kinnitada, annab Jeesus töotuse, et mõned nende hulgast saavad näha Jumala riiki – justkui teatava eelmaitsmisena – juba nüüd (vrd Lk 9:27). See töotus täitus kaheksa päeva pärast²¹, mil Jeesus võttis kolm oma jüngritest üles mäele ja ilmutas neile oma jumalikku kirkust.
3. Selleski ilmutuses tuli aga esile toosama järjekord: kõigepealt kannatused ja alles siis kirkus. Jeesusega seltsinud Mooses ja Eelija kõnelesid Tema Tema *exodusest*, s.t lunastustööst, mille Ta pidi Jeruusalemmast lõpule viima. Ka jüngrite jaoks jäi see vaid põgusaks nägemuseks – ei õnnestunud neil mäele telke püsti panna ega seda kaunist hetke peatada: nad pidid mäelt alla tulema, Issandat Tema ristiteel saatma ja omaenda risti kandma ning samamoodi nagu Tema läbi kannatuste ja surma kirkusesse minema. «Kuni päev hakkab hahetama ning koidutäht tõuseb meie südameis» (2Pt 1:19) ning kuni meid kõiki «muudetakse samasuguseks kujuks kirkusest kirkusesse» (2Kr 3:18).

²¹ Viitena ülestõusmisele, millest jüngrid tookord muidugi aru ei saanud.